



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

#USAID_
Взаємодія



інтелектуальна
антикорупційна гра

частина II



Проект USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «ВзаємоДія» — це п'ятирічна ініціатива із запобігання корупції, яку реалізовує Management Systems International (MSI), компанія, що входить до групи Tetra Tech. Проект підтримує систематичні зусилля Уряду України, спрямовані на зменшення корупції, зокрема, у пріоритетних сферах, і має на меті підтримувати зусилля ключових урядових установ із запобігання корупції. Підвищення рівня обізнаності громадськості про зусилля уряду та зменшення рівня толерантності суспільства до корупції також є ключовими аспектами антикорупційної підтримки проекту USAID «ВзаємоДія».

Для Power Point презентацій було використано методологію, запропоновану вчителькою-тренеркою проекту Юлією Недзельською. Запитання були розроблені Центром політичних студій та аналітики «Ейдос».

Цей матеріал став можливим завдяки підтримці американського народу через Агентство Сполучених Штатів з міжнародного розвитку (USAID). Зміст матеріалу необов'язково відображає погляди USAID чи Уряду Сполучених Штатів.



ЗМІСТ

вступ	2
чек-лист	3
залучені особи.....	3
перелік необхідного для гри.....	3
правила.....	5
методологія	6
онлайн-формат.....	9
рівень #1.....	10
рівень #2.....	14
рівень #3.....	19



ВСТУП



Командна гра «Що? Де? Коли?» – це антикорупційна версія відомого турніру, яка містить запитання про розмаїття проявів корупції в різні історичні періоди та в різних країнах, «видатних» корупціонерів та схеми, за допомогою яких вони обкрадали казну держави, про їхніх сучасних послідовників та про особливості українського антикорупційного законодавства. В другому виданні гри пропонуються нові запитання, а також формат запитань «чорна скриня».

Це командна гра, і вона допомагає розвинути критичне мислення, навички лідерства та співробітництва, повагу до думки колег, а також навчає ефективно доносити свою думку та підтримує впевненість в своїх силах. Водночас у грі активно використовується гумор – ефективний засіб переконання затятих опонентів та хороший спосіб привернення уваги до проблематики. Особлива увага гри зосереджена на тезі: зло повинно бути покаране.

Основна ціль – актуалізувати тему протидії корупції серед молоді та надати аргументи, які можна використовувати для переконання своїх однолітків щодо неприпустимості корупції та недоброчесної поведінки. Це допоможе їм об'єднатися в групи однодумців, які не бажають допустити домінування корупції.

Цільова аудиторія: молодь віком 15-24 (за потреби можна адаптувати для старшого або молодшого віку, додати власні запитання). Може використовуватись вчителями в школах як частина інтерактивних чи позакласних занять та всіма, хто цікавиться цією тематикою, в ході проведення заходів для молоді.

Гра містить запитання з правильними відповідями і поясненнями (також у форматі готової Power Point презентації) та методичні рекомендації для проведення.



ЧЕК-ЛИСТ



Залучені особи

- **Учасники** віком 15-24 роки.
- **Ведучий(ча) гри:** належить ключова роль, тому вони мають бути харизматичні та цікаві для аудиторії, багато і влучно жартувати, водночас вміти тримати увагу. Запитання зачитувати чітко та голосно, за необхідності повторити. Також на їхні плечі лягає частина обов'язків з підготовки самої гри.
- **Помічники(ці)** для збирання відповідей команд, роботи з «чорною скринею», контролю за дотриманням правил гри усередині команд (залежно від кількості команд-учасниць та обсягів робіт), а також для організації перерв між раундами. Можна залучати своїх колег, учнів та молодь, попередньо обговоривши їхню роль та алгоритм дій. Цю роль можуть виконувати ведучі самостійно.
- **Судді,** які оцінюватимуть відповіді, слідкуватимуть за дотриманням правил, присвоюватимуть бали та підбиватимуть підсумки гри (дві-три людини). Цю роль можуть виконувати ведучі самостійно.

Перелік необхідного для гри

- **Приміщення,** комфортне для розміщення всіх учасників та встановлення техніки.
- **Техніка** – ноутбук, миша, колонки, проектор та екран (можна використовувати стіну), за потреби також подовжувач та мікрофон і необхідна техніка для звуку. За неможливості запустити презентацію із звуковими ефектами та таймером, можна використати звичайний пісочний годинник або телефон, при цьому голосом повідомляти початок і кінець хвилини, а також заздалегідь підготовану музику на іншому пристрої.
- **Дошка або фліпчарт (папір, маркери),** які будуть грати роль турнірної таблиці та де будуть фіксуватись бали кожної з команд (повинно бути видимим усім для забезпечення прозорості процесу). Можна використовувати наліпки певного кольору, які будуть ідентифікуватись з певною командою: за кожну правильну відповідь присвоювати наліпку і в кінці гри порахувати кількість отриманих балів.

- **Столи та стільці** для команд (5-6 осіб в команді), **окремий стіл для техніки, стільці для ведучого(ої) та суддів**. При цьому учасників бажано посадити так, щоб всі вони дивились в сторону екрану із запитаннями, а також забезпечити достатню відстань між столами, щоб команди не заважали одна одній під час обговорення.
- **Номерки для позначення кожного столу** для полегшення ідентифікації команд (команди також можуть придумати собі власні назви за бажанням). Можна роздрукувати номери на звичайному папері А4 формату – нумерація повинна бути з двох сторін, щоб і учасники, і ведучі їх бачили.
- **Power Point презентація** із запитаннями (**доступна за QR-кодом**).
- **Папір та ручки**, щоб гравці могли записати та передати готові відповіді ведучим після кожного запитання (кількість розраховується відповідно). Готові шаблони для відповідей можна завантажити за QR-кодом, що міститься на обкладинці.
- **«Чорна скриня»:** коробка середнього розміру, чорного кольору, з міцними стінками та кришкою. Запитання в такому форматі передбачені лише другим виданням, але ведучі можуть трансформувати в такий спосіб і частину запитань з першого видання.
- **Реквізит**, який буде в «чорній скрині» та відповіддю на запитання.
- **Дипломи про участь** у турнірі.
- **Призи** для команди переможців (блокноти, сувеніри, настільні ігри тощо).
- **Бейджі** з іменами ведучих, помічників та суддів.
- **Музична пауза:** від фонової музики у проміжку між раундами (музичні записи слід підготувати заздалегідь, краще віддавати перевагу пісням без слів та енергійним мелодіям) до живого виступу музикантів, роль яких може виконати і сама молодь (доставка й монтаж звукової та світлової техніки, міні-сцена, стільці тощо).
- **Фото- та відео зйомка** (опційно): рекомендується отримати попередню згоду на це, можна ще на етапі реєстрації.
- **Антураж** (опційно): для посилення атмосфери гри можна накрити стіл скатертинами, додати декоративних елементів, що асоціюватимуться зі знавцями (картини чи знаки на стінах, статуетки тощо).
- **Вода та стаканчики** (за можливості, особливо в спекотний період).
- **Кава пауза** (опційно): рекомендується для великих і тривалих турнірів.



правила



1. Принципи гри

Гра проводиться усіма командами одночасно в одному приміщенні. Оптимальна кількість учасників в одній команді – шість, проте допускається від трьох до восьми осіб. Завдання команд – своєчасно дати правильну відповідь на усі поставлені запитання. За кожну правильну відповідь команда отримує один бал. Місце команди в рейтингу визначається за кількістю балів. Виграє команда з найбільшою кількістю балів. Відповіді подаються в письмовій формі, якщо організатори не передбачили інший формат.

2. Оголошення запитань

Запитання виводяться на екран по одному та зачитуються ведучим (ою). Одразу після цього оголошується час на обдумування – рівно 1 хвилина. Протягом цієї хвилини звучатиме музика, яка затихне із закінченням відведеної хвилини. Після цього обговорення припиняються і команди мають до 5 сек., щоб підняти руки з аркушами, на яких записані їхні відповіді. Аркуші збираються і оголошуються відповіді команд. Порядок відповідей можна змінити на усний, визначивши черговість відповідей команд. Після цього надається правильна відповідь.

3. Оцінка відповідей

Правильною вважається відповідь, якщо:

- суть розкрито; наявна конкретизація; зазначено критерії та ключові слова, які передбачені авторами;
- форма відповіді збігається з формою запитання.

Неправильною вважається відповідь, якщо:

- команда дала два чи більше варіантів відповіді;
- відповідь не розкриває суті запитання; недостатньо конкретизована;
- форма відповіді не збігається з формою запитання;
- у відповіді є помилки (неправильно зазначені імена, назви, дати, спосіб дії тощо), що викривляють зміст відповіді.

Не зараховується відповідь, яка була здана невчасно:

- якщо команди підняли руки з аркушами пізніше відведеного на це часу;
- здали пустий аркуш;
- у випадку усної відповіді – тягнуть час та не можуть сформулювати відповідь.

За потреби можна встановити додаткові правила, наприклад, надати додатковий 1 бал команді за дострокову відповідь, але при цьому слід вдосконалити алгоритм надання відповідей командами та сигнал/знак, який вони будуть подавати ведучим щодо своєї готовності дати дострокову відповідь.

4. Оцінювання відповідей

За кожну правильну відповідь дається 1 бал, за неправильну – 0.

Залежно від рівня підготовки учасники можуть давати відповіді дуже близькі до правильних, тож ведучим або суддям варто самостійно вирішити, чи присуджувати команді бал. Це дасть можливість уникнути ситуації розчарування учасників від гри, коли команди наберуть мало або не наберуть балів зовсім, але такого підходу слід дотримуватись щодо всіх команд без дискримінації. Облік балів всіх команд ведеться на окремій дошці і повинен бути видимий для всіх учасників.

У випадку великого турніру варто додатково вносити результати турніру в таблицю Excel, щоб контролювати правильність та пришвидшити технічну процедуру підрахунку балів. Таку роботу можна доручити суддям.

5. Визначення переможця



Виграє команда, яка набрала найбільшу кількість балів. Якщо після підрахунку балів кілька команд отримують однакову кількість балів, вони грають четвертий раунд, який триває до обрання одного переможця. А решта місць розподіляються відповідно до таблиці, а переможці отримують призи. Для заохочення можливий спеціальний приз за креативність. Для всіх учасників варто передбачити дипломи про участь.

методологія гри



1. Щоб зібрати молодь, варто попередньо дати **оголошення про гру** (короткий опис події, дата, час, місце, якщо передбачені, то призи) та запропонувати всім бажаючим зареєструватись (найлегший спосіб – це гугл форма, де в шапці можна додатково продублювати інформацію про умови, час та місце гри). Це можна зробити через соціальні мережі або сайт установи. На основі зареєстрованої кількості молоді організаторам буде легше визначитись з розміром приміщення, кількістю столів, прізів, потрібної канцелярії, краще організувати он-лайн формат тощо.
2. Гру варто починати з представлення себе, помічників і суддів, а також коротко познайомитись з учасниками. Звернути увагу на бейджі зі своїми іменами – їх бажано писати великими літерами і товстим маркером, зробивши їх видимими для всіх учасників; також можна підійти до справи з елементами гумору, назвавши, наприклад, іменами відомих героїв.

3. Ознайомити з правилами і переконатись, що учасникам все зрозуміло. Power Point презентація містить **перші слайди з правилами гри**, за потреби їх можна адаптувати до обраного способу та правил проведення гри (чи буде фінальна гра, призи, кількість раундів, усні чи письмові відповіді, призи тощо).
4. Кожен слайд містить запитання та **правильну відповідь**, яку слід відкривати після збору всіх відповідей команд. Ведучим варто до початку ігор отримати навички роботи з презентацією, щоб уникнути випадкового відкриття інформації.
Запитання варто адаптувати під кожну аудиторію окремо, за потреби їх можна уточнити або надати підказки (залежно від віку, рівня підготовки молоді тощо). Вподальшому їх також можна доповнити власними запитаннями та малюнками. Їх також можна використовувати як частину уроку історії (невеликий інтерактив).
5. Ігровий процес повинен бути побудований **за зростанням рівня складності** запитань, саме такий порядок їх розташування в презентації, тобто перший раунд буде найлегшим. Для однієї гри рекомендується обрати 12-15 запитань. Також можна зробити їх перерозподіл та самостійно визначити рівень складності для кожної конкретної гри. Останній раунд можна використати для змагання між командами, які набрали однакову кількість балів. Для подальшої роботи з молоддю можна самостійно придумувати запитання та проводити ігри.
6. Також для зручності ведучих слайди мають короткі **нотатки**, це допоможе краще пояснити учасникам правильну відповідь. Можна також самостійно пошукати додаткову інформацію щодо кожного запитання. Варто мати на увазі, що на деяких комп'ютерах нотатки можуть не відображатись, тому рекомендується їх мати роздрукованими.
7. На екран виводять **по одному** запитанню, ведучий(ча) зачитує їх та оголошує початок часу на обдумування, включаючи таймер та музику (значок «динамік» згори), щоб команди не чули обговорення одна одної.
Гравцям відведено **1 хвилину на обдумування** відповіді. Таймер та музика вмонтовані в кожен слайд.
Запитання залишається на екрані під час роботи команд.
Щоб всі вмонтовані програмки працювали синхронно, вони потребують декілька хвилин для завантаження після відкриття презентації. Рекомендується перевірити роботу презентації до прибуття всіх учасників.
8. **Порядок відповідей команд** може бути усний або письмовий, кожен ведучий(ча) обирає зручний для себе та гравців формат. Кожна група заздалегідь обирає свого представника(цю) для надання відповідей.
Письмовий формат: обраний представник(ця) записує відповіді на папері та передає ведучим по завершенню хвилини (протягом 5 секунд). Варто мати спеціальні позначки, щоб не переплутати відповіді команд (різні кольори паперу для кожного столу, заздалегідь проставлені на папері номери відповідних столів з гравцями тощо). Або скористатись **макетом**, завантаживши його за QR-кодом.

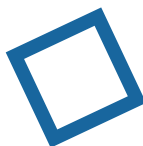


Після збору відповідей ще раз звучить запитання, озвучуються всі відповіді команд, після чого на екрані відкривається правильна відповідь.

Усний формат. Аналогічним чином обраний представник(ця) команди дають усні відповіді.

Черговість відповідей команд повинна бути визначена заздалегідь і пояснена всім учасникам.

9. Після озвучення правильної відповіді ведучий(ча) дає **короткі пояснення**: про історичні моменти події; основні елементи механізму, які регулюють питання, пов'язані із запобіганням та протидією корупції; порівнює Україну та інші країни; розказує учасникам, чому корупція та неетична поведінка шкодить кожному (не лише політична, але й побутова – в школі, університеті, на роботі, у медичній та соціальній сферах).
Пояснення давати обов'язково, оскільки гра є навчальним та інструментом для формування етичної і доброчесної поведінки та нетерпимості до корупції у молоді.
10. **Турнірна таблиця** з балами повинна бути на окремій дошці (фліпчарті або стіні) і бути видимою для всіх учасників, суддів та гостей протягом усієї гри. Для позначення балів можна використовувати різнокольорові наклейки, присвоївши кожній команді свій колір (цей колір бажано також тримати на столі відповідної команди для уникнення плутанини). По завершенню гри судді, а за їхньої відсутності – ведучий(ча) підраховують бали. Переможцем стає команда з найбільшою кількістю балів. За бажанням можна встановити 2-е та 3-є місце.
11. **Фінальний раунд** може бути проведений для визначення переможця, якщо декілька команд набрали однакову кількість балів. Тому рекомендується мати певну додаткову кількість запитань для четвертого раунду.
12. Бажано передбачити **призи** для переможців, які стануть додатковим стимулом для засвоєння нових знань та участі молоді. Якщо у вчителі немає можливості забезпечити призовий фонд, такими призами можуть бути оцінки, можна також пошукати спонсорської допомоги. Для всіх учасників варто підготувати **іменні дипломи** про участь у турнірі (імена доступні у реєстраційній формі).
13. В паузах між раундами можна зробити музичну паузу або перерву на каву (якщо турнір тривалий).



онлайн формат



- Якщо проведення гри неможливе в офлайн форматі, то її можна організувати у режимі онлайн. Для цього можна скористатись, наприклад, платформою Zoom. Ведучий(ча) транслює свій екран, де відкрита презентація з обраними питаннями. Для кращого сприйняття рекомендується додавати до презентації ілюстрації.
- Варто пам'ятати, що час користування цією платформою може бути обмежений до 1 години для тих користувачів, у кого немає підписки.
- Можна використати також Google meet або інші інструменти.
- Алгоритм надання відповідей при он-лайн форматі слід адаптувати.

Перший спосіб

Якщо гру заплановано провести для групи 8-25 осіб, то варто використовувати функцію сесійних кімнат (breakout rooms) у Zoom.

Для початку потрібно створити зустріч, використовуючи сайт <https://zoom.us/>. При цьому потрібно поставити позначку біля напису «Breakout Room pre-assign» (попередній розподіл на сесійні кімнати) і натиснути на «Create Rooms» (створити кімнати). Тепер можна додати потрібну кількість команд (доцільно по 4-5 осіб на кожну кімнату). Залишилося вписати електронні адреси учасників у відповідні сесійні зали та переконавшись, що вони використовуватимуть саме ці адреси при підключенні до зустрічі в Zoom.

Коли зустріч в Zoom почнеться, всі учасники будуть перебувати в «головній» кімнаті. Щоб увімкнути розподіл на команди, на панелі внизу потрібно натиснути на «Breakout rooms». Перед тим, як натиснути на «Open All Rooms» («відкрити всі кімнати»), у спливаючому вікні внизу слід поставити позначку біля «Breakout rooms close automatically after» і встановити значення «1 min». Так всі учасники автоматично повернуться в головну кімнату після 60 секунд обговорення.

Другий спосіб

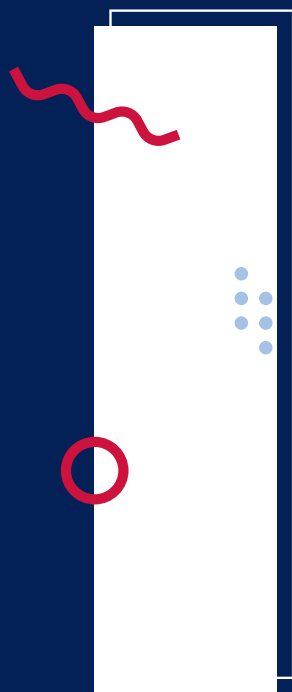
У цьому варіанті гри бере участь лише одна команда (до 7 учасників) без поділу на кімнати. Метою команди буде набрати якомога більше балів.

Третій спосіб

Гра проводиться в індивідуальному форматі, тож кожен гравець грає самостійно. Або в парах.

Після оголошення правильної відповіді слід поцікавитися у гравців, як вони розмірковували над завданням, на що звернули увагу у запитанні, що здалося дивним або незрозумілим, чому пропустили ті чи інші факти, що прозвучали у запитанні.





рівень

1. Одного чиновника затримали за отримання хабара близько 90 тис.\$: він дав дозвіл на користування надрами. Чиновник став відомий на всю Україну після обшуків у його маєтку, де знайшли те, що дуже любить один з героїв мультфільму «Качині історії». В українському фольклорі це порівнюють із «мовчанням». Що знайшли під час обшуку?

Відповідь: скарби, золото.

Коментар: у підвалі маєтку заступника керівника Миколаївської області Миколи Романчука знайшли скарби та набиті золотом сейфи.

2. Від 2 до 4 років позбавлення волі отримає ректор через надмірну любов поласувати ЦИМ. На 4 роки може позбутися волі і мама абітурієнта. А все тому, що за прийом сина до університету матуся принесла ректору живий екземпляр ТОГО, з чим у нас найчастіше асоціюються заощадження. Про що мова?

Відповідь: поросся, свиня.

Коментар: стаття 369 Кримінального кодексу України: пропозиція чи обіцянка службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища – караються штрафом 500-750 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі 2-4 роки або позбавленням волі на той самий строк. Неоподаткований мінімум в Україні становить 17 грн (пункт 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України).

3. У 16 ст. іспанські чиновники використовували своє службове положення для збагачення за рахунок державної скарбниці. Щоб приховати злочин, вони його списували на тих, хто шукав скарби. На кого списували провину іспанські чиновники?

Відповідь: на піратів.

Коментар: пірати нищили по всьому світу, а влада деяких країн намагалась використати це на свою користь. Наприклад, в Англії пірати часто ставали каперами (тобто залишались тими ж морськими грабіжниками, але нападали лише на кораблі інших держав). Одним з найвідоміших каперів став Френсіс Дрейк. У XVI ст. набіги Дрейка допомагали іспанським чиновникам приховувати свої злочини. Наприклад, якщо скласти разом всі їхні звіти, то виявиться, що пірати під егідою Дрейка в одному з рейдів награбували не менше 200 тонн срібла. Проте водотоннажність його корабля була в два рази меншою, тож він одразу б потонув, якби віз зазначений іспанцями вантаж.



4. Браконьєрство, корупція та кришування незаконного видобутку «цього матеріалу» перетворює території України на безжиттєву поверхню Марсу. Про видобуток чого ведеться мова?

Відповідь: бурштин.

Коментар: незаконний видобуток бурштину переважно на півночі Волинської, Рівненської та Житомирської областей. На боротьбу з цим правоохоронці постійно спрямовують все більше зусиль, проте через тотальну корупцію ці дії не завжди ефективні. За деякими даними обсяги чорного ринку бурштину оцінюються в 500 млн.\$ на рік.

5. В його руках було приблизно 8 річних бюджетів країни. Весь опис його майна тут не поміститься, тому коротко: 3 000 кімнат у маєтках; більше 3 тонн золота (скільки срібла – точно невідомо); 1 500 000 мідних монет, 1 200 шматків нефриту, 230 ниток з перлинами, 10 великих рубінів, 40 великих сапфірів. Це найбільший корупціонер в історії цієї країни. В цій країні досі існує одне з найжорстокіших покарань за корупцію. Назвіть цю країну!

Відповідь: Китай.

Коментар: Нюху Хешень (1750-22.02.1799) – політичний та військовий діяч часів династії Цін. Його вважають найбільшим корупціонером в китайській історії. В певний момент Хешень займав понад 20 найважливіших державних посад – це була прекрасна нагода для збагачення. Сьогодні у Китаї смертну кару застосовують як покарання за цілу низку злочинів. За даними правозахисних організацій у 2018 р. в КНР страчено понад 16000 людей за корупційні злочини.

6. Формат «чорна скриня»

Річ, яка у минулому була пов'язана з голубами, а тепер тим, у чому передають хабарі.

Що у чорному ящику?

Відповідь: конверт.

Коментар: найчастіше хабар кладуть у конверт і намагаються таким чином непомітно «віддати» чи «попросити».

7. 5 років тому Наталія Корчак була головою Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК). Одним з напрямів роботи НАЗК є перевірка певних електронних документів. Пані Наталія потрапила у незручну ситуацію, забувши зазначити необхідну інформацію у цьому документі. Про який документ йдеться?

Відповідь: декларація про доходи і витрати.

Коментар: Наталія Корчак, ексголова Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК). До функцій НАЗК входить перевірка щорічних декларацій чиновників про їхні статки, прибутки та витрати. Н.Корчак сама не задекларувала автомобіль та паркомісце в столиці.

8. Це популярна форма корупції, яку вже почали вважати нормою: щороку в неї втягнуто безліч абітурієнтів. Проте формою корупції це вважається лише у випадку, якщо абітурієнту намагаються надати відповідні послуги індивідуально, а не у групі.

Про що мова?

Відповідь: репетиторство.

Коментар: формою корупції є репетиторство, яке проводить учитель в учня, в якого він веде звичайні уроки в школі. Такий вчитель не зацікавлений на уроках давати достатньо знань, він буде сподіватися, що за знаннями до нього прийдуть його ж учні, але за додаткову плату.

Доброчесний вчитель, якщо йому пропонують репетиторство для учнів власної школи, порадить звернутись до свого колеги з іншої школи або зовнішнього фахівця.

9. «Не думаю, що відкрию секрет, але найбільш ефективним борцем з корупцією є не Національне антикорупційне бюро й не НАЗК, а активне суспільство, яке аналізує ЦЕ та має мотивацію їх вивчати», – зазначив суддя Конституційного суду України Василь Лемак.

Те, про що говорить Лемак, – обов'язок кожного посадовця. А завдяки сучасним технологіям ми можемо в один клік побачити, чи доброчесно вони це виконали.

Про що мова?

Відповідь: декларування, електронні декларації.

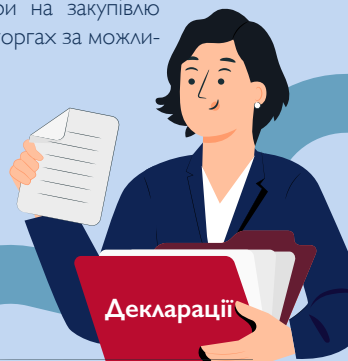
Коментар: завдяки запровадженій у 2016 р. системі е-декларування сьогодні кожен громадянин може дізнатися, які статки має посадовець, яку отримує заробітну плату з коштів державного та місцевого бюджетів. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) забезпечує контроль та перевірку декларацій посадовців, аби виявити, чи всі суб'єкти декларування подали декларації та чи відповідає вартість їхнього майна та витрати доходам.

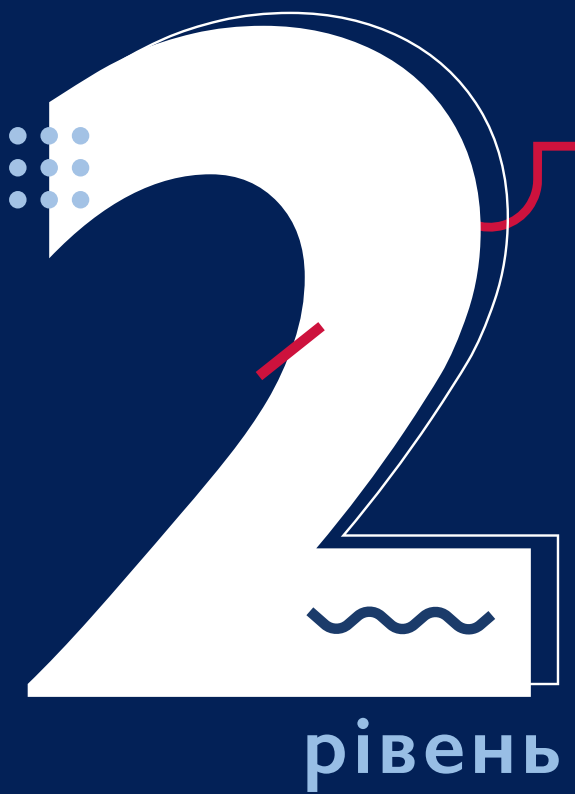
10. Формат «чорна скриня»

Цей предмет має багато характеристик. Одна з них асоціюється з чесністю. А також пов'язана з системою закупівель, що допомагає мінімізувати корупцію, і є повною протилежністю діяльності недоброчесних чиновників, бізнесменів та посадовців. Що лежить у чорній скрині?

Відповідь: скло.

Коментар: скло прозоре. Prozorro – електронна система публічних закупівель, де державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість стати постачальником держави.





11. Раніше а школах на батьківських зборах просили здати гроші, тепер – зробити добровільний внесок. Оскільки часто гроші збирали на одну річ, то в побуті цей вид здириництва тепер асоціюється саме з нею. Згадуючи цю річ, говорять, що вона розкривається та закривається. Вона потрібна для затишку і захисту приміщення. Як цей вид здириництва називають в народі?

Відповідь: гроші «на штори» (тюль).

Коментар: вислів «здаємо гроші на штори» давно став окремим мемом. На них батьки здають гроші постійно, але вони постійно кудись зникають («діти зіпсували», «чистка дорожча за нові», «попередній клас купував за свої гроші і забрав, переходячи в інший кабінет», «треба оновити» – типові відповіді). Опитування на сторінці «Освіторії» показало, що 36,83% батьків стикались з вимаганням коштів у школах. Але є і ті, хто добровільно, а часом з власної ініціативи, здають гроші на роletи, лампи, ремонт гардеробу чи кабінетів. Лише місцева влада відповідає за належні умови в школах, ремонт та обладнання. Ні адміністрація школи, ні вчителі не можуть вимагати від батьків якихось внесків чи прямої участі в ремонті (терміновому чи плановому).

12. У 2016 р. начальник міграційної служби Хмельниччини вимагав 1600 грн. за прискорене оформлення закордонного паспорта. Здавалося б, сума невелика, проте навіть її він не зміг самостійно «подужати». Яким чином хабарник намагався утилізувати речові докази під час затримання?

Відповідь: з'їсти хабар.

Коментар: коли його затримувала СБУ, він спробував з'їсти хабар. Але не встиг. Більшість речових доказів все ж збереглися. Затримання відбулося за підозрою у вчиненні злочину за частиною 3 статті 368 Кримінального кодексу України: «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою».

13. У Казахстані засудили інспектора міграційної поліції, який брав «тематичні» хабарі. Іноземці, яким він допомагав швидше оформлювати документи, віддачу-вали йому у незвичний спосіб, а він тим часом мрійливо планував закордонну відпустку.

Чим саме платили хабарнику?

Відповідь: авіаквитками.

Коментар: інспектор запланував собі подорожей з вартістю квитків близько 1 тис. \$. Але так нікуди й не полетів. Його засудили на 7 років позбавлення волі.

14. Існує форма хабара, яка вважається нормою у більшості країн світу, окрім Японії. Вона виникла в XVI ст. в Англії, коли гості, які ночували в будинку господаря, залишали гроші його слугам. Сьогодні в світі розмір такого хабара може становити від 5 до 25 % вартості послуги. Про що мова?

Відповідь: чайові.

Коментар: в Японії чайових немає, оскільки це визнано корупцією. А також в цій країні вважають, що чайові принижують офіціанта, адже якщо сплачено наперед встановлену вартість, відвідувач та офіціант є рівними, а якщо відвідувач залишає більше грошей, ніж вказано у рахунку, він знецінює послугу, а справедлива оплата праці перетворюється на подачку.



15. Чіп і Дейл разом із Національним антикорупційним бюро України (НАБУ) поспішають на допомогу «Укрзалізниці» – розібратися з розкраданням 20 млн грн для закупівлі певної продукції.
Назва однієї продукції пов'язана з популярним перевізником, який є конкурентом міському громадському транспорту. Назва другої – друг Чіпа і Дейла.
Назвіть ці дві одиниці продукції, що не можуть існувати одне без одного.

Відповідь: гайка, болт.

Коментар: від липня 2016 р. НАБУ розслідувало кримінальну справу про розкрадання понад 20 млн грн «Укрзалізниці». Схема проста: держпідприємству продавали метизну продукцію (гвинти, болти, гайки тощо) за завищеними цінами. Згідно з укладеними угодами ціни на той момент майже вдвічі перевищували середньоринкові.

16. Голова служби безпеки однієї з найвідоміших у світі компаній намагався обміняти 200 гаджетів для правоохоронців на дозвіл працівникам компанії носити зброю. До речі, якщо курити поруч з брендовим товаром цієї компанії, то анулюється його гарантія.

Додаткова підказка: фотографії з реклами гаджетів цієї компанії завжди показують час «9:41».

Про яку компанію/бренд мова?

Відповідь: Apple.

Коментар: в США звинуватили Голову служби безпеки Apple в спробі підкупу поліції для отримання дозволу на приховане носіння зброї співробітникам компанії (носіння зброї в публічних місцях, але без видимих ознак цієї зброї). Співробітник Apple Томас Моєр пропонував «пожертвувати» 200 оригінальних iPad вартістю майже 70 тис. \$ в обмін на дозвіл носити зброю 4 працівникам технічного відділу компанії.

І хоч адвокат Apple заявив, що компанія часто підтримує шерифів, і пожертва гаджетів не має нічого спільного з отриманням дозволів на зброю (за його словами 200 iPad були призначені для нового тренувального центру при офісі шерифа), все ж прокуратура вважає, що правоохоронці роздавали дозволи на зброю в обмін на гроші для підтримки переобрання на посаді шерифа Лорі Сміта. В Каліфорнії давати ліцензії на приховане носіння зброї – це прерогатива офісу шерифа.

ШЕРИФ



17. Формат «чорна скриня»

Коли приходиш з вулиці додому, це слід зробити одразу. У корупціонерів існують схожі процеси, щоб приховати незаконне походження коштів. Те, що лежить у чорній скрині, допомагає в обох процесах.

Що у чорній скрині?

Відповідь: мило, порошок для прання

Коментар: поняття «брудні гроші» (англ. dirty money) і «відмивання грошей» виникли у США в 30-і роки XX ст. у зв'язку з прийняттям у країні закону, який забороняв вільний продаж алкогольних напоїв. Одним із негативних наслідків «сухого закону» стала контрабанда алкоголю, доходи від якої вкладали в розвиток мережі пралень і отримували таким чином легальний статус. Відтоді схожі роду операції отримали метафоричну назву «відмивання грошей».

18. Майже 50 років тому популярним був фільм про благородного розбійника, який носив маску, мав фірмову мітку та захищав простих людей від лиходіїв. Декілька років тому в Україні з'явилася електронна система, яка захищає державні фінанси: вона контролює надавачів товарів і послуг державі, а також допомагає бізнесу чесно конкурувати на тендерах. Називаючи цю систему, автори надихалися іменем цього героя.

Назвіть героя та електронну систему!

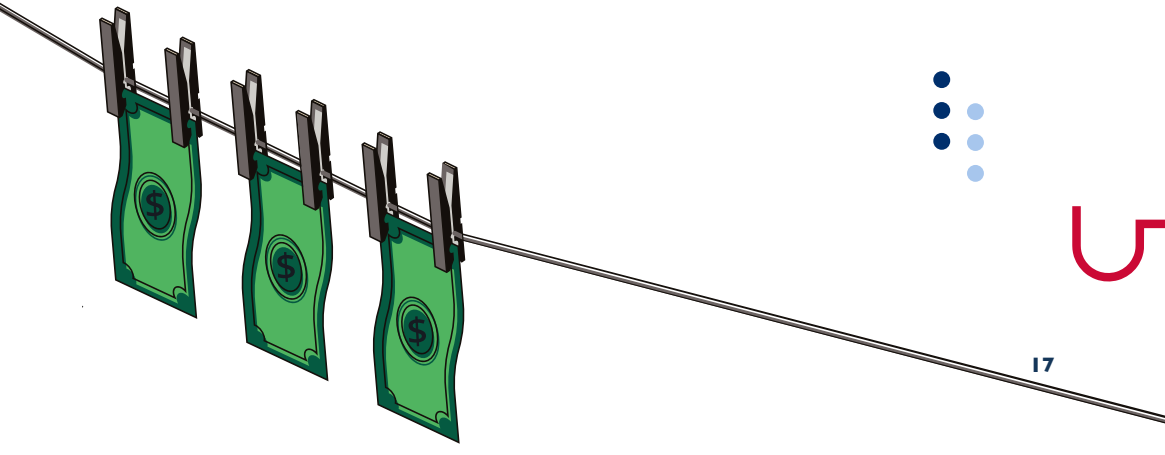
Відповідь: 1) Зорро; 2) Прозорро.

Коментар:

1) «Зорро» – франко-італійський вестерн з елементами комедії (1975) з Аленом Делоном у головній ролі.

2) Prozorro – електронна система публічних закупівель, де державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість стати постачальником держави.

З 1 квітня 2016 р. система Prozorro є обов'язковою для центральних органів влади та монополістів, а з 1 серпня 2016 року – для всіх інших державних замовників. Наприклад, завдяки електронним торгам на Prozorro лише в 2020 р. державі вдалося заощадити 43,5 млрд грн. Загалом протягом 2016–2020 рр. система заощадила держбюджету України 150 млрд грн.



- 19.** Один чоловік придумав креативний спосіб отримання хабарів: він пропонував таким молодим громадянам, як ви, купувати у нього різний непотріб, наприклад, сертифікат на покупку в рибальській крамниці, касетний магнітофон, шорти, друкарську машинку. Перебуваючи на якій посаді він цим займався?

Відповідь: викладач.

Коментар: викладач однієї академії в росії вимагав за оцінки «купити» у нього непотріб за списком. Йдеться про порушення академічної доброчесності. Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Одна з форм її порушення (стаття 42 Закону України «Про освіту») хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі.

- 20.** Олександр Меншиков, російський державний та військовий діяч 17 ст., який примудрявся брати хабарі замість Петра I та одночасно йому ж і жаліться на спроби підкупу. Таким чином він не лише збагачувався, але й здобував «ЦЕ» в очах імператора. До речі, за даними дослідження Центру Разумкова у 2020 році українці найчастіше висловлюють «ЦЕ» Збройним Силам України. Про що мова?

Відповідь: довіру.

Коментар: Олександр Данилович Меншиков – російський державний і військовий діяч XVII ст. Меншиков почав свій шлях з торговця пірижками, а закінчив – на засланнях за казнокрадство і державну зраду. Завдяки своїм талантам став довіреною особою московського царя Петра I, хоча не мав ні шляхетного походження, ні освіти. Був його намісником. Примудрявся брати хабарі від імені Петра I та одночасно скаржитись Петру I на спроби підкупу, що давало йому можливість не виконувати обіцянок, за які брав хабарі. Таким чином він не лише збагачувався, але й заробляв довіру імператора. Здобув славу хабарника і найбільшого розкрадача державної скарбниці, за що постійно перебував під слідством (з 1714 року).

Меншикову належить ідея першої девальвації рубля: грошей в скарбниці бракувало, тому вирішили випустити великий обсяг монет низькопробної якості з меншим вмістом благородних металів.

З приходом Петра II кар'єра Меншикова завершилася (був заарештований через інтриги), закінчилась засланням до Сибіру разом з сім'єю та вилученням всього майна. Знайшли більше, ніж думали: 36 маєтків, 6 міст, понад 100 сіл, 90 тис. кріпаків та 1,5 тонни золотого посуду.

Дані дослідження Центру Разумкова (2020):

Серед державних та суспільних інститутів найчастіше довіра висловлюється до Збройних Сил України (їм довіряють 69% опитаних), Державної служби з надзвичайних ситуацій (65%), Церкви (62,5%), Державної прикордонної служби (60%), волонтерських організацій (60%), Національної гвардії України (60%), ЗМІ України (52,5%), Президента України (51,5%), добровольчих батальйонів (51%).



рівень

- 21.** Це поняття часто ототожнюють з корупцією, проте у розвинених країнах діяльність у цій сфері регламентована законом. Це є інструментом співпраці та комунікації, завдяки якому ухвалюють прогресивні рішення, вигідні як бізнесу, так і суспільству. В Україні його досі не вдалось легалізувати, оскільки у більшості випадків його трактують на власний «ЛОБ», а точніше лад :-)

Назвіть цю практику!

Відповідь: лобізм, лобіювання.

Коментар: часто люди пов'язують поняття лобізму з корупцією, тому що у минулому лобізм міг сприяти корупції серед депутатів, вчиняти нездоровий вплив на процес прийняття рішень та загалом підривати основи демократії та довіру громадськості до законодавчого органу. З часом політики усвідомили, що треба узаконити певні форми лобіювання інтересів і передбачити покарання за інші. Завдяки цьому у США були зменшені податки підприємцям у 2018 р. та дозволені комерційні пільги в космосі.

В Україні на розгляд профільного комітету з питань правової політики Верховної Ради України знаходяться чотири законопроекти, які мають на меті законодавче врегулювання лобізму: №3059, 3059-1, 3059-2, 3059-3.

Законодавче регулювання лобізму може сприяти зменшенню ризиків корупції у процесах підготовки та ухвалення нормативно-правових актів.

Хоч після його легалізації якась частина лобізму стане «білою», такі тіньові речі, як хабарі політикам чи хабарі за голосування, закон не зможе усунути, оскільки в цих випадках йдеться не про регулювання лобізму, а про корупцію.

- 22.** Земля у цьому місці залишалась державною. Але її передали в оренду на 49 років за ціною, що у тисячі разів дешевше реальної вартості: 4 грн в місяць за сотку. Її тимчасовий власник ну дуже постарався, коли облаштував маєток. Згодом місце стало предметом журналістського та офіційного розслідування. А одна річ з маєтку стала символом корупції в Україні. Зараз кожен в Україні може побачити «легенду» на власні очі.

Назвіть це місце!

Відповідь: «Межигір'я» / Музей корупції (Януковича).

Коментар: «Межигір'я» – колишня резиденція Віктора Януковича в селі Нові Петрівці Вишгородського району Київської області, яку він займав з 2002 до 2014 р. З 1935 до 2007 р. Межигір'я було Державною урядовою резиденцією, поки не було виведено в приватну власність.

Колишній український президент Віктор Янукович посів перше місце в рейтингу найбільших корупціонерів планети Unmask the Corrupt. У голосуванні, що проводилося міжнародною правозахисною організацією Transparency International і завершилося 10 лютого 2016, за Януковича віддали голос 13 210 осіб. В описі корупційних дій Януковича вказано, що він жив на вімі за кілька мільярдів доларів, дозволив мільйонам з держпідприємств опинитися у приватній власності і втік до росії перед звинуваченням у розтраті.

Золотий батон, який було знайдено в маєтку, тепер став символом корупції в Україні.



- 23.** І червня 2021 р. Верховна Рада України підтримала закон про захист цих людей. Це люди, які володіють інформацією про можливу корупцію та впевнені в правдивості такої інформації. Вони дізнались про неї особисто під час трудової, професійної, господарської, громадської або наукової діяльності. Як називають цих людей?

Відповідь: викривачі корупції.

Коментар: І червня 2021 р. Верховна Рада України прийняла зміни до законодавства – про захист викривачів корупції. Він передбачає, що передання повідомлень про можливі факти корупції відбуватиметься через єдиний портал повідомлень викривачів і спеціальної телефонної лінії.

А викривачам корупції гарантується дотримання умов конфіденційності та анонімності (за потреби також їхнім близьким).

Діяльність викривачів дозволяє домогтися не лише повернення значних коштів до бюджету, а й створити культуру нульової толерантності до корупції у суспільстві.

- 24.** Корупція породжує безліч наслідків для країни та всіх її мешканців. Один із цих згубних наслідків постійно «ховається від сонця» та є причиною зменшення податкових надходжень до бюджету.

Про що саме йдеться?

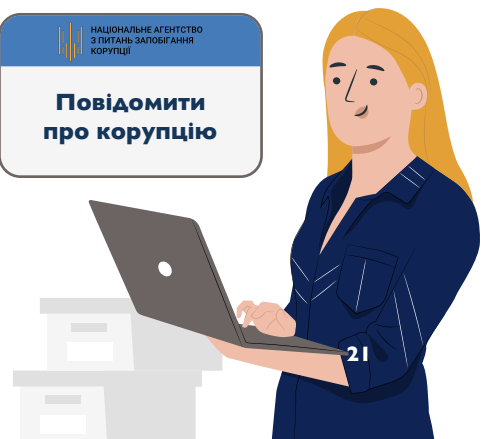
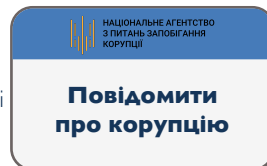
Відповідь: тіньова економіка.

Коментар: яскравим прикладом цього явища є практика неофіційного працевлаштування. Здавалося б, в плюсі залишається і найманий працівник, і роботодавець, менше клопотів із документами та оформленням, не потрібно сплачувати податки, що збільшує дохід для обох. Проте, коли виникає спірна ситуація, найчастіше, найманий працівник лишається незахищеним і не може відстояти свою відпустку, нормований робочий день чи навіть зарплату за відпрацьовані дні.

- 25.** Вася з дитинства любить активний спосіб життя і справедливість. З часом його вподобання переросли у професію, тож він став суддею. Окрім суддівства він має додатковий підробіток. Зазвичай у цій професії заборонено мати іншу додаткову оплачувану діяльність, але Вася не порушує закон. Назвіть цей вид суддівства!

Відповідь: суддівська практика із спорту, спортивний суддя.

Коментар: відповідно до статті 5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя не може належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.



26. «Вона руйнує почуття довіри та взаємоповаги. Вона роз'їдає, мов іржа, позбавляючи сенсу та перспектив усе, до чого торкається». Так про корупцію висловився на своїй сторінці один з найпопулярніших сучасних поетів України. Його називають Голосом Сходу, за його твором знято фільм і видано комікс, а співати він любить із собаками.

Кому належить цей вислів?

Відповідь: Жадан про корупцію, флешмоб проти хабарництва.

Коментар: так поет і прозаїк Сергій Жадан описав своє ставлення до корупції у рамках флешмобу проти хабарництва, який розпочала Transparency International Ukraine. Сотні користувачів Facebook під гештегами #ЯнеДаю #IDontBribe переповідають історії, як вони протистояли системі і не давали хабарів у дитсадках і лікарнях, університетах та в поліції, прагнучи надихнути на боротьбу з корупцією інших.

27. У 2015 р. одна зі світових спортивних організацій опинилась в центрі скандалу: її вище керівництво звинуватили в корупції та шахрайстві при виборі країн-господарів чемпіонатів світу одного з найпопулярніших видів спорту. Про який вид спорту та яку організацію йдеться?

Відповідь: футбол, FIFA.

Коментар: у 2015 р. вибухнув найгучніший в історії Міжнародної федерації футболу (FIFA) скандал. 9 топ-менеджерів підозрювали в корупції та шахрайстві, що пов'язані з відбором країн-господарок Чемпіонату світу з футболу в 2018 та 2022 рр. Розслідування справи тривало понад 20 років. Розслідуючи надання прав на проведення Кубків світу з футболу 2018 р. (в росії) та 2022 р. (в Катарі), було порушено 81 справу. Виявили підкуп російським олігархом для отримання права росії прийняти ЧС-2018.



- 28.** Ніколя Фуке – один із найбагатших людей Франції 17 ст. та найвідоміших корупціонерів. Він купував високі посади, привласнював державні кошти та подавав королю фальшиві фінансові звіти, вимагав хабарі та «відкати». Притягнути Фуке до відповідальності було непросто – він був генеральним прокурором і судити його міг лише парламент (тож був шанс виправдання). Проте король налаштований рішуче.

Що порадили зробити Фуке, щоб уникнути гніву короля?

Відповідь: продати посаду.

Коментар: Ніколя Фуке народився у впливовій, але небагатій сім'ї радника парламенту, майже одразу опинився на впливових посадах, також допомогло одруження. Він допоміг кардиналу Мазаріні уникнути конфіскації майна та повернутись до Парижу. Мазаріні згодом зробив його інтендентом фінансів (аналог сучасного міністра фінансів).

Фуке починає систематично привласнювати державні кошти; вимагати шалені «відкати», виплати утримань собі, своїх коханкам та приближеним, організовує сімейні підряди на державні замовлення.

За 6 років до свого арешту він вже перестав рахувати гроші та сміливо подає королю фальшиві фінансові звіти, занижуючи надходження і перевищуючи суму видатків. Аналогічно королю Фуке оточував себе витворами мистецтва та митцями, а після того, як король Людовик XIV побачив палац Фуке, який був набагато більший і гарніший за королівський, він наказав побудувати для себе ще величніший палац (Версаль). Таке протиставлення Фуке королю все більше не подобалось останньому.

Король виношував плани позбавлення від конкурента, а приближена до короля особа (Кольбер) порадила Фуке продати цю високу та марну посаду і отримані гроші подарувати престолу.

Арешт Фуке довірили лейтенанту королівських мушкетерів д'Артаньяну (1661). Судовий процес очолював особисто король і тривав 3 роки, закінчившись довічним ув'язненням із вилученням всього майна.

Фуке зміг стати володарем приблизно 19 млн лір.

Можна припустити, що конфісковані кошти Фуке були вкладені в будівництво Версаля (розпочато в 1661).

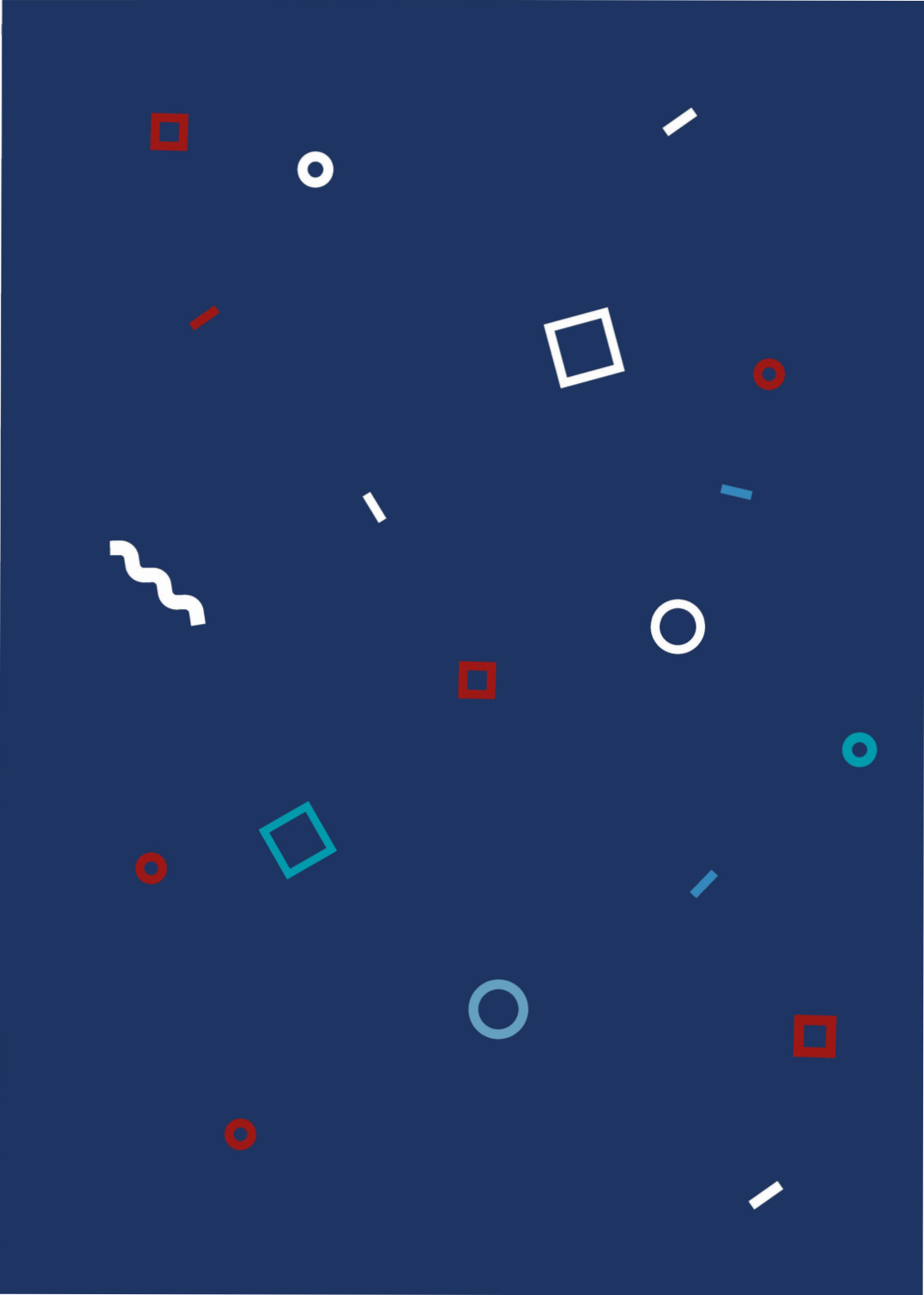
- 29. Формат «чорна скриня»**

У скрині знаходиться предмет, з яким найчастіше асоціюється корупція в Україні. Він також є який є відповіддю на формулу аурум + зерно = ?

Що у чорній скрині?

Відповідь: золотий батон.

Коментар: золотий батон – одна зі знахідок у колишній резиденції Віктора Януковича у Межигір'ї та чи не головний символ цього маєтку та корупціонера.



FACEBOOK



USAID_ВзаємоДія

БІБЛІОТЕКА



Освітній омбудсмен
України